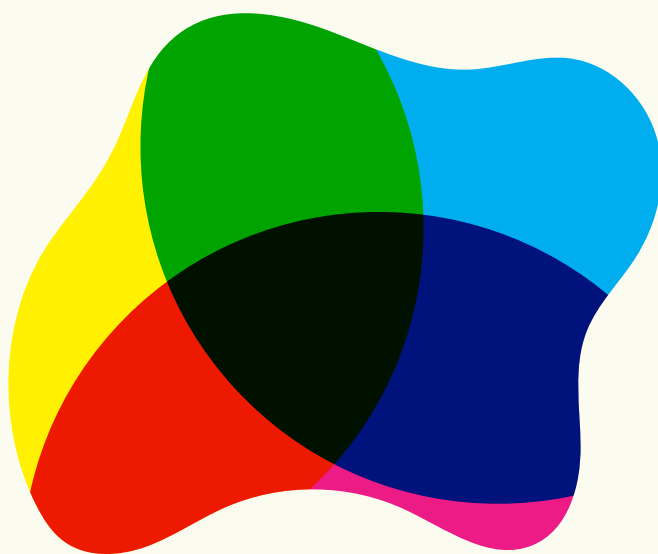

Yttrandefriheten i dagens mediekultur

En studie av medborgarnas uppfattning
om yttrandefrihetens gränser

Ulla Carlsson och Lennart Weibull

NORDICOM

Yttrandefriheten i dagens mediekultur

En studie av medborgarnas uppfattning
om yttrandefrihetens gränser

Ulla Carlsson och Lennart Weibull

Yttrandefriheten i dagens mediekultur

En studie av medborgarnas uppfattning om yttrandefrihetens gränser

Ulla Carlsson och Lennart Weibull

© Författarna, Nordicom och SOM-institutet

Texten är en bearbetning av artikel publicerad i Ulrika Andersson, Jonas Ohlsson, Henrik Oscarsson och Maria Oskarson (red) (2017) *Larmar och gör sig till*.

Göteborgs universitet, SOM-institutet

Publikationen är ett samarbete mellan UNESCO-professuren i yttrandefrihet, medieutveckling och global politik vid Göteborgs universitet och Nordicom

ISBN 978-91-87957-81-9 (tryckt)

ISBN 978-91-87957-82-6 (web)

Utgivare:

Nordicom

Göteborgs universitet

Box 713

405 30 Göteborg

Omslag: Daniel Zachrisson

Layout: Henny Östlund

Tryck: Ale Tryckteam, Bohus 2017

Yttrandefriheten i dagens mediekultur

En studie av medborgarnas uppfattning
om yttrandefrihetens gränser

Ulla Carlsson och Lennart Weibull

Sammanfattning

Yttrandefrihet är ett fundament i en demokrati där medierna fungerar som förvaltare av yttrandefriheten. Yttrandefrihet både möjliggörs och begränsas av rådande värden och normer i samhället. Genom digitaliseringen har offentligheten demokratiserats, men med den nya tekniken följer också problem rörande yttrandefrihetens gränser. Särskilt svår är balansen mellan yttrandefrihet och integritet. Föreliggande studie redovisar medborgarnas uppfattning om yttrandefrihetens gränser och inom vilka områden begränsningar ses som möjliga. Medborgarnas hållning till möjliga inskränkningar i yttrandefriheten kan tolkas som ett utslag av kritik mot mediernas sätt att fungera. När yttrandefriheten ställs mot behovet att skydda sårbara eller svaga grupper i samhället, barn och unga och de som utsätts för rasism och kränkningar, framhåller minst hälften av befolkningen skydd för individen med begränsningar i yttrandefriheten.

Ulla Carlsson, professor och sedan 2015 innehavare av en UNESCO Chair in Freedom of Expression, Media Development och Global Policy vid Göteborgs universitet.

Lennart Weibull, professor emeritus i massmedieforskning och seniorprofessor vid SOM-institutet, Göteborgs universitet.

Om SOM-undersökningen

Artikeln bygger på data från den nationella SOM-undersökningen 2015. SOM-institutet genomför årligen en nationell undersökning i form av en postenkät till ett slumpmässigt urval av boende i Sverige mellan 16 och 85 år. Undersökningen består av ett antal editioner. Den edition som innehåller frågorna om journalistik och yttrandefrihet har gått ut till ett urval på 3 400 personer (se appendix, sid 33). Andelen svarande var 51 procent. Data finns deponerade hos Svensk Nationell Datatjänst (SND) vid Göteborgs universitet (www.snd.gu.se).

SOM-institutet vid Göteborgs universitet är ett oberoende undersökningsinstitut i forskningens tjänst. SOM grundades 1986 och har varje höst sedan dess genomfört omfattande enkätundersökningar bland boende i Sverige. Med största möjliga transparens, och avstamp i den senaste forskningen inom surveymetod, studerar SOM-undersökningarna svenskarnas vanor och attityder utifrån institutets huvudområden Samhälle, Opinion och Medier. SOM-institutets målsättning är att kombinera en närhet till den internationella forskningsfronten med en stark närvaro i svensk samhällsdebatt.

”Var och en är gentemot det allmänna tillförsäkrad:

1. yttrandefrihet: frihet att i tal, skrift eller bild eller på annat sätt meddela upplysningar samt uttrycka tankar, åsikter och känslor,
2. informationsfrihet: frihet att inhämta och ta emot upplysningar samt att i övrigt ta del av andras yttranden.”

(2 kap. 1 § Regeringsformen)

De grundläggande fri- och rättigheterna i Sverige fastställs i regeringsformens andra kapitel. Redan i regeringsformens portalparagraf formuleras det nära sambandet mellan det demokratiska styrelse-skicket och yttrandefriheten: ”All offentlig makt utgår från folket. Den svenska folkstyrelsen bygger på fri åsiktsbildning och allmän och lika rösträtt” (1 kap. 1 § RF).

I Sverige är yttrande- och informationsfriheten reglerad i tre grundla-gar. De är förutom regeringsformen (RF), tryckfrihetsförordningen (TF) och yttrandefrihetsgrundlagen (YGL). Jämfört med flertalet andra länder har Sverige en vittgående yttrandefrihet, särskilt vad gäller skyddet för medierna. Yttrandefrihetens grundprinciper har sin utgångspunkt i 1766 års tryckfrihetsförordning, som var den första yttrandefrihetslagen i världen, och hör till kärnvärdena i det svenska konstitutionella arvet. Inte minst gäller det principen om allmänna handlingars offentlighet.

Yttrandefrihetsfrågorna ställs sällan på sin spets i ett demokratiskt land som Sverige där förtroendet för samhällets institutioner är starkt. Rätten att fritt kommunicera i offentligheten har en lång tradition och till skillnad från situationen i många andra delar av världen kan olika åsikter framföras utan hinder.

Samtidigt kan yttrandefriheten inte uppfattas bokstavligt. I grundla- gen anges att yttrandefriheten får begränsas med hänsyn till rikets säker- het, allmän ordning och säkerhet, enskildas anseende, privatlivets helgd samt förebyggande och beivrande av brott (2 kap. 23 § RF). Bestämmel- ser om yttrandefrihetsbrott regleras i Brottsbalken, t ex olaga hot, förtal, hets mot folkgrupp, spioneri och olaga våldsskildringar.

Vid bedömningen av vilka begränsningar som får göras ska enligt regeringsformen ”särskilt beaktas vikten av vidaste möjliga yttrandefri- het och informationsfrihet i politiska, religiösa, fackliga, vetenskapliga och kulturella angelägenheter” (2 kap. 23 § RF).

För radio och tv finns vissa särbestämmelser i yttrandefrihetsgrundlagen. Det gäller särskilt public servicemedierna, där det i tillståndsvillkoren bland annat anges att innehållet ska präglas av saklighet och opartiskhet samt även tillgodose minoritetsintressen (Weibull, Wadbring och Ohlsson 2017).

Med den konstitutionellt ordnade yttrandefriheten följer en publicistik ordning med ett etiskt regelsystem. Tidningsföretagen i Sverige formulerade redan i början av 1900-talet ett regelverk byggt på självansering. De etiska spelreglerna lyfter bland annat fram vikten av att respektera personlig integritet. Alla stora medier har ställt sig bakom dessa så kallade publicitetsregler och de har följts upp av en branschgemensam opinionsnämnd (*Spelregler för press, radio och tv*; jfr Axberger 1994).

Möjligheterna att yttra sig fritt i såväl ord och text som bild har aldrig varit större än idag. Digitaliseringen har möjliggjort nya plattformar för kommunikation, som samtidigt betyder nya förutsättningar för yttrandefriheten. Offentligheten har demokratiserats med en enorm potential för att berika samhällsdebatten. Men den nya tekniken medför också problem – inte minst rörande yttrandefrihetens gränser.

Erfarenheten visar att dilemman uppkommer när en traditionellt grundläggande rättighet som yttrandefrihet möter en omvälvande teknikutveckling – som dagens digitalisering (jfr Ellul 1964, Winston 1998, Hirschfeldt 2016, von Sydow 2016). Kritiska frågor uppstår om i vilken mån denna utveckling ska leda till ändringar som försvagar grundläggande principer i de två nuvarande mediegrundlagarna. Särskilt svår är balansen mellan yttrandefrihet och integritet.

Den övergripande forskningsfrågan som ställs i detta kapitel gäller vilken förankring yttrandefriheten har i dagens digitaliserade mediekultur. Det handlar om hur medborgarna uppfattar yttrandefrihetens gränser och inom vilka områden begränsningar ses som möjliga. En ingång har varit att först få fram en bild av hur man bedömer medierna i deras roll som en viktig förvaltare av yttrandefriheten. Där är frågan i vad mån medborgarna anser att medierna uppfyller de krav som kan ställas på dem. En sådan ansats gör det möjligt att studera i vilken utsträckning bedömningen av medierna kan vara en förklaring till värderingen av yttrandefriheten vägt mot andra värden i samhället.

Analyserna är baserade på frågor ställda inom ramen för 2015 års nationella SOM-undersökning.

Vad är yttrandefrihet?

Yttrandefrihet är ett fundament i en fungerande demokrati. Argumenten för dess grundläggande värde brukar i svensk demokratitradition formuleras på följande sätt:

- den innebär att medborgarna skall kunna ta del av en mångfald av åsikter och information gällande alla de frågor som vi fattar gemensamma beslut om och möjliggöra för beslutsfattare att komma fram till välgrundade beslut,
- den fyller också en viktig kritisk funktion genom att välinformerade medborgare och oberoende (mass)medier kan granska och uttala sin mening om hur den offentliga makten utövas,
- den bidrar till att bekämpa korruption,
- den kan också motiveras utifrån ett demokratiskt jämlikhetsperspektiv; ett politiskt styre där besluten fattas enligt majoritetsprincip blir ett legitimt styre först om alla medborgare har möjlighet att ge uttryck för sin uppfattning i en viss fråga.

(Regeringens webbplats om mänskliga rättigheter, www.manskligarattigheter.se)

Yttrandefrihet handlar om såväl juridik som etik och moral. Den avser ytterst människors lika värde fastställt i FN:s universella deklaration om de mänskliga rättigheterna. Yttrandefrihet, liksom allmän rösträtt, motiveras av individens grundläggande värde och rättigheter samtidigt som yttranden kan påverka individer, grupper och samhällen menligt, vilket kan föranleda krav på inskränkningar i yttrandefriheten. (Axberger 1984, Rønning 2009).

Yttrandefriheten är komplicerad. I förstone är det nödvändigt att skilja mellan vad som är handling, hållning och yttrande. Handlingar kan vara straffbara men det är inte möjligt att utdöma straff för människors hållningar. Problemet är yttranden, t ex är rasistiska handlingar något annat än rasistiska yttranden. Var går gränsen för olagliga yttranden? (Rønning 2015).

Det finns både goda och dåliga argument för att begränsa yttrandefriheten när det kommer till konkreta ställningstaganden (jfr Enjolras och Steen-Johnsen 2014, Carlsson 2016a). Nu liksom tidigare i historien är det stora flertalet för yttrandefrihet och mänskliga rättigheter så länge det inte kostar vare sig obehag, makt eller pengar – inte sällan vill man förbjuda det man ogillar. Yttrandefrihet är ingen obegränsad rättighet,

den medför ansvar och ömsesidig respekt. Gränserna för yttrandefrihet är inte konstanta utan påverkas av gängse kulturella och sociala kontexter (jfr Kierulf och Rønning 2009, Rønning 2013, Enjolras och Steen-Johnsen 2014).

Lagstiftningen garanterar yttrandefriheten samtidigt som den sätter gränser. Gränserna är nödvändiga men inte tillräckliga i sig. Yttrandefrihet både möjliggörs och begränsas av i samhället rådande värden och normer. Exempelvis behöver yttranden som är etiskt oförsvarliga inte strida mot lagen. Frånvaro av gemensamma normer för hur yttrandefriheten ska utövas innebär att det offentliga rummet riskerar att krympa och tömmas på innehåll. Den formella friheten att yttra sig reduceras. Ytterst handlar det om konsekvenser för den sociala sammanhållningen i samhället som bärande kraft i en demokrati och om hur den utmanas av enskilda människors behov av att utveckla sin identitet (Norris 2012, Strömbäck 2013, 2016, Enjolras et al. 2014, Rønning 2015, Carlsson 2016a, Donsbach 2016).

Det är i tider av mer genomgripande samhällsförändringar som ideologiska skiften eller mer dramatiska informationsteknologiska förändringar som yttrandefriheten särskilt prövas. Då kan yttrandefrihet uppfattas som ett hot mot samhällets normer och det kan snabbt ställas krav på inskränkningar. I sådana situationer kan undantag från yttrandefriheten i lagstiftningen visa sig riskfyllda.

Yttrandefriheten kan därför aldrig tas för given. Den måste motiveras och underbyggas i varje tid. Den grundläggande frågan gäller förhållandet mellan rätten att yttra sig och hur ansvaret för yttranden ska hanteras. Yttrande och ansvar är nära kopplade till varandra och bidrar till att gränserna för yttrandefriheten prövas i det offentliga samtalet (Rønning 2015).

Försvaret av yttrandefriheten kräver en ständigt pågående dialog om var gränserna går, något som är särskilt viktigt i dagens samhälle där många olika kulturer, traditioner och politiska uppfattningar existerar sida vid sida. En förutsättning är ett offentligt rum som bejakar förmågan att lyssna på varandra trots olika intressen och värderingar, i strävan efter konsensus. En insikt om att vad som sägs är viktigare än vem som säger det, att sakskaäl måste prövas och argument brytas mot varandra – och att även tillåta konfrontation. (Mill 2010, Mouffe 2016, Carlsson 2015).

Yttrandefrihet och medier

En positiv samhällsutveckling kräver en samhällsstyrning med god kvalitet – bestående av välfungerande institutioner som åtnjuter stort förtroende bland medborgarna. Men det gäller även att det finns en yttrandefrihet, som ger enskilda individer rätt att uttrycka åsikter och att kommunicera med andra i offentligheten. Samhällsförtroende och mellanmänsklig tillit blir en grundbult i en väl fungerande yttrandefrihet både för den enskilde medborgaren och för olika organiserade intressen. Det handlar om en offentlighet som i hög grad vilar på mediernas oberoende och pluralism (jfr Sen 1999, Norris 2004, 2012, Charron et al. 2013, Castells och Himanen 2014, Carlsson 2016a).

Frågor om samhällsförtroende kommer särskilt i fokus när ett samhälle präglas av snabba förändringar. Det senare är utmärkande för idag då förutsägelser om framtiden har blivit allt osäkrare. De problem som vi står inför är komplexa: klimatförändringar, ekonomisk och social ojämlikhet, krig, konflikter och fattigdom med stora flyktingströmmar och migration, terrorism, nationalism och populism. Det är förändringar som är en följd av bland annat globaliseringsprocesser och teknologiutveckling. När politiska, ekonomiska och teknologiska förändringar samverkar ändras den samhälleliga kontexten med tänkbara konsekvenser för institutionernas ställning, tilliten i samhället och yttrandefriheten. Det sker på såväl den globala arenan som den regionala och nationella (jfr Rothstein 2011, Altvater et al. 2013, Castells och Himanen 2014, Mouffe 2016, Picard 2016, Olsen 2017).

Medborgarna i Sverige har en lång tradition med högt förtroende för samhällets institutioner med hög ranking i globala index som rör demokrati, frihet och tillit. Men bilden är inte entydig och varierar mellan olika institutioner och över tid (Holmberg och Weibull 2017). Graden av mellanmänsklig tillit är fortsatt hög, till och med exceptionellt hög, i ett globalt perspektiv, men i större ”utanförgrupper” kan en minskning noteras och gruppskillnaderna ökar (Holmberg och Rothstein 2015). I befintliga pressfrihetsindex rankas Sverige fortfarande bland de tio främsta i världen även om placeringen kan variera något mellan enskilda år (Reporters Without Borders 2017, Freedom House 2017).

Att det finns en nära koppling mellan yttrandefrihet och det offentliga rummet är en grundbult i västerländsk demokratiuppfatt-

ning. Medierna, särskilt nyhetsmedierna, bildar en kärna i det offentliga rummet. Journalistiken kan genom att fungera som professionell granskare och grindvakt tjäna medborgarna genom att förmedla saklig, opartisk och trovärdig information och möjliggöra utbyte av åsikter och kritisk reflektion – en vital samhällsdebatt.

Tryckfrihetsförordningen (TF) och yttrandefrihetsgrundlagen (YGL) är de två grundlagar som reglerar yttrandefriheten i medierna och de markerar mediernas oberoende av staten. Staten ska inte styra mediernas innehåll utan dessa är i sig en 'statsmakt', som har sitt eget ansvar när det gäller nyheter och opinionsbildning. I mediepolitiska dokument brukar det beskrivas som att medierna har tre grundfunktioner i samhället: *information*, *granskning* och *forum för debatt*, men hur dessa fullgörs är en fråga för medierna. Det är deras viktiga roll i dessa avseenden som har motiverat samhällets stöd till medierna (SOU 2015:94).

Samtidigt har medierna själva markerat sitt samhällsansvar genom ett självsanerande arbete. Det har resulterat i ett regelverk med etiska riktlinjer för publicering, de så kallade publicitetsreglerna. Regelverket som idag har ett femtontal regler har successivt utvecklats. I dagens etiska grunddokument finns regler om att vara generös vid bemötanden, att respektera den personliga integriteten och att vara försiktig med publicering av namn. Den överordnade tanken kan sägas vara att skydda enskilda mot oförskyllt lidande genom att undvika intrång i människors privatliv. Det är principer som visat sig ha en klar förankring bland medborgarna (Weibull och Börjesson 1995).

Att skyddet för de traditionella medierna genom TF och YGL är starkt i Sverige råder nära nog enighet om medan det inte sällan framförs kritik om integritetsskyddet (Sterzel 1971, Axberger 2016, Hirschfeldt 2016, Petersson et al. 2007, von Sydow 2016). I många europeiska länder utgör rätten till yttrandefrihet och rätten till personlig integritet två likvärdiga rättigheter som balanseras mot varandra. Båda återfinns också med samma tyngd i såväl FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna som Europakonventionen. Ett starkare integritetsskydd betyder med nödvändighet begränsningar i rätten till yttrandefrihet. I Sverige har medierna uppfattat en sådan reglering som ett hot mot yttrandefriheten och motsatt sig lagstiftning med motiveringen att det är tillräckligt med den etiska självregleringen (Sterzel 1971, Weibull och Börjesson 1995).

Digitaliseringen – och globaliseringen – med en tilltagande kommersialisering och mediekonvergens i spåren omskapar kommunikationssystemet i såväl tid och rum som i socialt beteende. Mediernas funktioner liksom strukturer avseende styrning och marknad är stadda i förändring, bland annat beroende på nya typer av transnationella företag som Google och Facebook. Nationella medieföretag befinner sig i en ny global konkurrenssituation som kräver betydande omprövningar. Stor osäkerhet råder om nyhetsindustrins framtid när en allt större del av nyhetsförmedlingen sker genom t ex Facebook, som med sin ekonomiska modell konkurrerar om reklamen med de nationella medierna (Carlsson 2016a).

Ett allt mer omfattande medieutbud synes få till följd att skillnaderna ökar mellan olika grupper rörande användningen av medier. Det gäller även nyhetsmedier. För dem som är intresserade av politik och samhälle har det aldrig varit så enkelt att hitta kvalificerad information som nu, vilket innebär att flera också ökar sin mediekonsumtion. Men för dem som inte är samhällsintresserade har det aldrig varit så enkelt att kringgå sådan information – eller att bli desinformerade eller manipulerade. Risken för ökade kunskaps- och deltagandeklyftor är uppenbar med minskad social sammanhållning och, inte minst, ökade klasskillnader som följd (Norris 2012, Strömbäck 2013, 2015, Donsbach 2016).

En avgörande förändring med digitaliseringen är att det traditionella mediasystemet till stor del har brutits upp och i vissa avseenden fragmentiserats (SOU 2015:94) – inte bara strukturen och användningen utan även juridiken. Många sociala nätverk och andra plattformar på internet har inte samma grundlagsskydd som de traditionella medierna. Samtidigt har internet, och i synnerhet sociala medier, öppnat för uttalanden och åsikter som tidigare inte lika lätt kunde nå allmänheten. Det har dessutom blivit allt svårare att se var gränsen går mellan privat och offentligt, när åsikter övergår till hat och kränkningar eller vad som är sant eller falskt.

Nya perspektiv på yttrandefriheten gör sig gällande. Ordet och bilden får nya betydelser som påverkar vårt sätt att leva och verka tillsammans, liksom hur vi ser på varandra. Det har i sin tur bidragit till att integritets-, säkerhets- och trovärdighetsfrågor har kommit särskilt i fokus. Ett återkommande spørsmål är hur dessa frågor ska kunna hante-

ras så att yttrandefrihetens grundläggande principer som de formuleras i TF och YGL inte hotas.

Medborgarnas förtroende för mediernas rapportering

Ett flertal studier har genomförts under de senaste decennierna om hur medierna har hanterat grundfunktionerna information, granskning och forum för debatt. I Sverige har särskilt undersökts i vilken mån medborgarna uppfattar medierna som sakliga, opartiska och trovärdiga. Den återkommande slutsatsen har ofta varit att allmänheten i många avseenden är relativt nöjd med mediernas sätt att fungera, exempelvis att nyheterna är korrekta, medan de i andra avseenden, exempelvis hur enskilda människor behandlas i nyheterna, är betydligt mindre nöjda (Weibull 1988, 1998, Weibull och Börjesson 1995, Andersson och Weibull 2017).

De frågor som ställts till medborgarna i föreliggande undersökning bygger vidare på tidigare studier. Krav som ställs på medierna och hur bra medierna hanterar dessa har i görligaste mån ringats in. Analysen baseras på påståenden som avser att täcka åtminstone tre huvuddimensioner i synen på medierna: opartiskhet i nyheter, respekt för människors integritet och journalistisk kvalitet. Tonvikten i frågorna ligger på bedömningar av nyhetsförmedlingen – oavsett om den sker offline eller online.

De sju frågor som ställdes handlar om i vilken utsträckning medierna

1. är skickliga på att granska samhällets makthavare,
2. undviker att behandla vissa ämnen på grund av risken för hot,
3. låter ekonomin gå före journalistiken,
4. är opartiska i sin nyhetsbevakning,
5. låter kontroversiella åsikter få utrymme,
6. visar respekt för människors privatliv,
7. låter sin politiska inriktning styra urvalet av nyheter

För varje påstående har svarspersonerna på en fyrgradig skala fått ta ställning till i vilken utsträckning de anser att respektive påstående stämmer. Dessutom fanns det ett explicit alternativ att ange att man saknar uppfattning.

Ett huvudmönster i befolkningens bedömning av mediernas sätt att fungera är, liksom det har framkommit i tidigare studier, differentierat

(se tabell 1). I vissa avseenden är man mer positiv, i andra mer negativ. Mest kritiska är medborgarna till *bristen på respekt för människors privatliv*, där nästan två tredjedelar av de svarande (61 procent) menar att medierna endast i ganska eller mycket liten utsträckning visar sådan respekt. Omkring hälften av de svarande anser att *medierna inte är opartiska i nyhetsbevakningen*. En nästan lika stor andel menar att medierna i mycket eller ganska stor utsträckning *låter sin politiska inriktning styra urvalet av nyheter*.

Tabell 1 Medborgarnas åsikter om olika påståenden om svenska medier, 2015 (procent och balansmätt)

Svenska medier...	I mycket stor utstr.	I ganska stor utstr.	I ganska liten utstr.	I mycket liten utstr.	Ingen uppfattning	Summa procent	Antal svar	Balansmätt
är skickliga på att granska samhällets maktavare	7	52	23	8	10	100	1 494	+28
undviker att behandla vissa ämnen på grund av risken för hot	7	22	32	15	24	100	1 483	-18
låter ekonomin gå före journalistiken	9	24	24	10	33	100	1 468	-1
är opartiska i sin nyhetsbevakning	4	33	28	20	15	100	1 479	-11
låter kontroversiella åsikter få utrymme	6	32	28	13	21	100	1 470	-3
visar respekt för människors privatliv	4	25	32	29	10	100	1 494	-32
låter sin politiska inriktning styra urvalet av nyheter	13	34	25	7	21	100	1 488	+15

Kommentar: Frågan lyder 'I vilken utsträckning anser du att svenska medier...'. Delfrågor och svarsalternativ framgår av tabellen. Balansmättet anger de som svarat 'I mycket stor utsträckning' eller 'I ganska stor utsträckning' minus de som svarat 'I ganska liten utsträckning' eller 'I mycket liten utsträckning' och kan variera mellan +100 och -100.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2015 (se appendix, sid 36 fråga 22).

När det gäller debattdimensionen, att *låta kontroversiella åsikter få utrymme*, är meningarna mer delade: det är dock något fler som inte anser att så är fallet än det motsatta. Nästan hälften av de svarande bedömer att *medier inte undviker vissa ämnen på grund av risken för hot*. Samtidigt menar närmare 60 procent av medborgarna att *journalister är skickliga att granska samhällets maktbavare*.

Vid tolkningen är det viktigt att även ta hänsyn till andelen av svars-personerna som uppger att de saknar uppfattning. För vissa av påståendena är andelen relativt hög. Exempelvis anger var tredje svarande att de inte har någon uppfattning om att medierna låter ekonomin gå före journalistiken och var fjärde om att medierna undviker vissa ämnen på grund av hot. Det är områden som uppfattas som svårbedömda.

Det allmänna svarsmönstret är i linje med vad som har framkommit i andra motsvarande studier under de senaste decennierna (Weibull 1988, 1998, Carlsson 2005). Den starkaste mediekritiken bland medborgarna rör hur enskilda människor hanteras av medierna och om bristande balans i framför allt den politiska nyhetsrapporteringen.

Resultatet betyder dock inte att alla medier skulle brista i respekt för enskilda människor eller att politisk partiskhet regelbundet förekommer. Forskningen har visat att människors bedömningar skiljer sig i fråga om olika medier samt att de kan påverkas av enskilda händelser (jfr Weibull 2009, Holmberg och Weibull 2017).

En vidare analys visar att det finns en hög grad av samsyn när det gäller vad de svenska medierna anses vara bra respektive dåliga på. Däremot varierar det något mellan olika grupper.

Framför allt är det den äldsta gruppen som uppskattar den granskande journalistiken: 66 procent av dem mellan 65 och 85 år anser att medierna i mycket eller ganska stor utsträckning är skickliga på att granska samhällets maktbavare (tabell 2a). Också i övrigt, med undantag för synen på politisk inriktning i nyhetsurvalet, uppvisar de äldsta en något mer positiv syn på medierna än de yngre, även till mediernas respekt för människors privatliv.

Den yngsta gruppen är den mest kritiska. De menar i högre grad än övriga att vissa ämnen inte tas upp på grund av risken för hot, låter ekonomin gå före journalistiken och uppfattar brister i mediernas objektivitet. En förklaring till de yngstas lägre värden hänger delvis samman

med att dessa i bedömningarna av samtliga indikatorer har en högre andel som saknar uppfattning, möjligen en följd av deras begränsade erfarenhet av traditionella medier (Andersson 2016).

Högutbildade menar i större utsträckning än övriga att kontroversiella åsikter får utrymme i medierna och är också något mindre kritiska till hur medier behandlar enskilda människor. Däremot anser en större andel högutbildade än lågutbildade att medierna låter sin politiska inriktning styra nyhetsurvalet. Fler lågutbildade tycker att medierna är skickliga på att granska samhällets maktavare än övriga.

Tabell 2a Medborgarnas åsikter om medier efter kön, ålder och utbildningsnivå, 2015 (procent mycket eller ganska stor utsträckning)

Svenska medier ...	Kv	M	16-29	30-49	50-64	65-85	LU	MLU	MHU	HU
är skickliga på att granska samhällets maktavare	59	58	42	56	62	66	64	59	56	58
undviker att behandla vissa ämnen p.g.a. risken för hot	28	31	41	30	30	23	31	34	27	26
låter ekonomin gå före journalistiken	29	36	37	40	31	26	24	34	36	32
är opartiska i sin nyhetsbevakning	36	37	29	35	37	41	36	35	37	38
låter kontroversiella åsikter få utrymme	37	39	33	38	38	39	32	34	38	43
visar respekt för människors privatliv	27	31	23	29	26	34	31	27	28	39
låter sin politiska inriktning styra urvalet av nyheter	45	50	48	50	45	47	36	48	49	50
Antal svar	755	727	201	402	398	485	216	417	340	451

Kommentar: Procentalen anger andelen av de svarande som anser att respektive påstående stämmer i mycket eller ganska stor utsträckning. Procent är beräknad på samtliga, alltså inklusive dem som sakar uppfattning. LU = lågutbildad, MLU = medellågutbildad, MHU = medelhögutbildad, HU = högutbildad. För frågans formulering, se tabell 1.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2015 (se appendix, sid 36 fråga 22).

Det finns även några mer påfallande ideologiskillnader att uppmärksamma (tabell 2b). Vad gäller partisympati är de sverigedemokratiska sympatisörerna genomgående mer kritiska till medierna än andra. De avviker särskilt genom att i betydligt högre grad anse att medierna und-

viker vissa ämnen på grund av risken för hot och att medierna låter politisk inriktning styra urvalet av nyheter. På den senare punkten ställer sig också sympatisörer med KD och V kritiska. V- och SD-sympatisörer anser i större utsträckning än övriga att ekonomin går före journalistiken (jämför Ulrika Anderssons och Lennart Weibulls artikel om medieförtroende i denna volym).

Tabell 2b Medborgarnas åsikter om medier efter politiskt intresse, partisympati och ideologi, 2015 (procent mycket eller ganska stor utsträckning)

Svenska medier...	Politiskt intresse				Partisympati								Politisk ideologi				
	MPI	GPI	ISPI	IAPI	V	S	MP	C	FP	M	KD	SD	KV	NV	VE	NH	KH
är skickliga på att granska samhällets makthavare	58	62	57	40	55	67	54	77	67	64	52	45	61	65	54	62	55
undviker att behandla vissa ämnen p g a risken för hot	33	29	28	27	32	22	18	16	23	28	27	55	31	19	29	33	40
låter ekonomin gå före journalistiken	39	34	29	19	44	27	33	27	35	29	22	41	44	33	29	30	36
är opartiska i sin nyhetsbevakning	37	40	34	20	46	40	38	39	39	34	36	31	45	44	32	34	35
låter kontroversiella åsikter få utrymme	48	39	32	22	42	40	46	46	43	38	29	27	42	46	31	38	35
visar respekt för människors privatliv	36	31	22	27	30	30	25	34	39	30	32	26	29	30	26	31	30
låter sin politiska inriktning styra urvalet av nyheter	57	50	41	24	47	36	43	44	54	45	60	69	48	39	41	53	64
Antal svar	228	751	420	66	108	349	106	106	69	320	50	212	163	289	420	442	148

Kommentar: Se kommentaren till tabell 2a. MPI = Mycket politiskt intresserad, GPI = ganska politiskt intresserad, ISPI = inte särskilt politiskt intresserad, IAPI = inte alls politiskt intresserad. KV = klart vänster, NV = något vänster, VE = varken eller, NH = Något höger, KH = klart höger. Observera att antalet svarspersoner i vissa grupper är få och procenttalen därmed osäkra.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2015 (se appendix, sid 36 fråga 22).

Analysen påvisar således vissa tydliga ålders-, utbildnings- och ideologiskillnader i synen på de svenska mediernas sätt att fungera. Sammantaget är emellertid förklaringskraften av dessa faktorer mycket låg. Resultatet

av en regressionsanalys, som tar hänsyn till de inbördes sambanden, visar att ålder är den enskilt viktigaste förklaringsfaktorn, låt vara att den förklarade variansen överlag är låg.¹ Den ideologiska faktorn har som väntat störst effekt i synen på politisk styrning av medieinnehållet. Även under en sådan kontroll visar sig personer som politiskt placerar sig till höger i högre grad instämma i att mediernas politiska inriktning styr deras val av nyheter.

En intressant iakttagelse är att uppfattningen om att medierna brister i etik är stark i alla grupper. Det rör i viss utsträckning även kritiken mot mediernas opartiskhet.

Inte oväntat finns det ett positivt samband mellan nyhetsanvändning och synen på mediernas sätt att fungera (ej i tabell). Sambandet finns framför allt för de traditionella nyhetsmedierna – dagspress, tv och radio; främst rörande uppfattningen om mediernas skicklighet att granska makthavare som skiljer dem som är flitiga nyhetskonsumenter från dem som tar del av färre nyheter. De som är flitiga nyhetskonsumenter tycker även i större utsträckning att medierna låter kontroversiella åsikter komma fram och att medierna är opartiska i sin nyhetsförmedling.

En motsvarande analys av sambanden mellan användning av sociala medier och synen på medierna ger ingen entydig bild. Högkonsumenter av sociala medier anser i något större utsträckning att medierna låter ekonomi gå före journalistiken respektive att de undviker vissa ämnen på grund av hot. Lågkonsumenter av sociala medier har genomgående en något mer positiv inställning till medierna. Bakom mönstret döljer sig delvis en åldersfaktor där de yngre är flitigare användare av sociala medier.

Den fördjupade analysen visar också att personer som anser att demokratin i Sverige fungerar bra är i flera avseenden mer positivt inställda till medierna. Det gäller i första hand en inställning till mediernas granskning men sambandet med inställningen till hur medierna respekterar människors privatliv är dock betydligt lägre.

Mot bakgrund av svarsmönstret för synen på mediernas sätt att fungera blir den naturliga frågan hur sådana svar relaterar till uppfattningar om inskränkningar i yttrandefriheten. En tidigare studie har visat på medborgarnas negativa inställning till censur i press, radio och tv (Bjereid och Oscarsson 2014). Men den intressanta frågan är om det kan

finnas en vilja att begränsa yttrandefriheten för att värna andra värden, t ex personlig integritet eller landets säkerhet.

Medborgarnas uppfattning om yttrandefrihetens gränser

När yttrandefriheten studeras sker det oftast på samhällsnivå; det handlar om lagar och regelverk, politiska och ekonomiska intressen, europeiska och globala överenskommelser, etc. I denna studie är det istället medborgarnas uppfattning om yttrandefrihetens värde som står i fokus. Medborgarna vars åsikter har en avgörande roll för demokratin framtid.

I fokus för analysen ligger avvägningen mellan rätten att yttra sig fritt och rätten att värna andra värden i samhället. Vilka värden uppfattas som så viktiga att de rättfärdigar inskränkningar i yttrandefriheten? Finns det normativa gränser för yttrandefriheten? Dessa resultat kan sedan relateras till medborgarnas syn på mediernas sätt att fungera.

En analys har genomförts baserad på frågor där yttrandefriheten vägs mot hänsyn till andra värden i samhället. En premis har varit den s k 'balance of harms principle', vars innebörd är att yttrandefrihet måste vägas mot den skada som kan åsamkas individer, grupper eller samhället. Premissen betonar vikten av yttrandefrihet som princip men godtar att den ibland måste åsidosättas på grund av skadeaspekten, vilket betyder att toleransen i ett samhälle har en yttre gräns (Mill 2010, Waldron 2012, Enjolras och Steen-Johnsen 2014). När det offentliga rummet har mångfaldigats och öppnats för alla slags yttranden genom digitaliseringen får denna premis en än starkare innebörd än tidigare med krav på åtgärder (Waldron 2012, Appelgren och Leckner 2016).

I ett samhälle med lång demokratisk tradition är uppfattningen om yttrandefrihetens innebörd sannolikt relativt stabil över tid men det finns samtidigt en vetskap om att den kan påverkas av ett förändrat samhälls- och debattklimat (jfr Steen-Johnsen et al. 2016). Det som är ett viktigt skäl vid en tidpunkt kan vid en annan vara utan större betydelse, och kan variera mellan olika sakområden. I tolkningen av svaren på vilka inskränkningar som är möjliga är det därför viktigt att också studera förhållandet mellan olika skäl. Allmänhetens bedömningar kan således påverkas av både allmänna principer och den upplevda viktigheten hos olika skäl mot bakgrund av rådande tillstånd och debatt i samhället.

Underlag för denna analys är fem påståenden som avser att fånga centrala dimensioner och skiljelinjer knutna till yttrandefriheten utifrån dagens samhällsdebatt. Det är också till viss del områden som i regeringsformen nämns som grund för möjliga inskränkningar. De fem områdena är:

1. Förhindra kränkning av enskilda människor
2. Skydda barn och unga
3. Motverka rasism
4. Värna religiösa värden
5. Skydda nationell säkerhet

Svarspersonerna har fått ta ställning på en fyrgradig skala från *Ja, absolut* till *Nej, absolut inte*. Vidare fanns det explicita alternativet *Ingen uppfattning*.

Vid formuleringen av frågan fanns en viss oro för att den skulle vara svår att svara på, eftersom yttrandefrihet är ett relativt abstrakt begrepp. Oron visade sig dock obefogad. Bara fyra procent har lämnat frågan i sin helhet obesvarad och den andel som svarat att de inte har någon uppfattning varierar mellan 10 och 16 procent, alltså genomsnittligt något lägre andelar än för frågan om medierna. Liksom i andra liknande frågeundersökningar är det något oftare kvinnor och yngre som anger att de saknar uppfattning. Skillnaderna är dock relativt små och det blir inte någon större skillnad i det generella svarsmönstret om dessa exkluderas.

Samtidigt är det svårt att veta vilka antaganden om åtgärder som ligger i respondenternas svar. Det är omöjligt att säga om svaren i första hand handlar om en reell vilja att inskränka yttrandefriheten eller ska ses som uttryck för värden som man önskar värna om. En rimlig tolkning är att svaren främst ska ses som uttryck för en moralisk värdering och inte nödvändigtvis som krav på åtgärder.

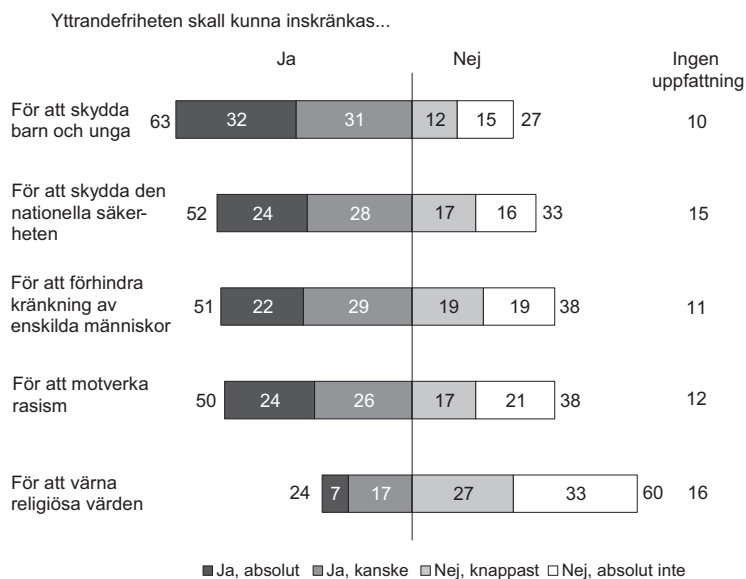
En majoritet av de svarande menar att det för fyra av de fem delfrågorna kan finnas skäl att inskränka yttrandefriheten (figur 1). De sätter hänsyn till andra värden före yttrandefrihet.

Övervikten är störst för alternativet att *Skydda barn och unga*, där närmare två tredjedelar (63 procent) av de svarande anser att det kan vara befogat att begränsa yttrandefriheten. Hälften av dessa placerar sig på alternativet *Ja, absolut*. En dryg fjärdedel menar att det inte är rimligt.

Därnäst kommer *Skyddet för den nationella säkerheten* där drygt hälften menar att inskränkningar kan motiveras medan en tredjedel menar att så inte är fallet. Hälften av de svarande anser att det är berättigat att inskränka yttrandefriheten för att *Förhindra kränkning av enskilda människor*. Lika många kan tänka sig inskränkningar för att *Motverka rasism*.

Det enda alternativ där en klar majoritet av de svarande menar att det saknas anledning till att göra inskränkningar av yttrandefriheten rör *Värna religiösa värden*; 60 procent menar att det inte är motiverat att inskränka yttrandefriheten för att värna religiösa värden, var tredje anger till och med att det absolut inte finns något skäl till en sådan hänsyn.

Figur 1 Syn på inskränkningar av yttrandefriheten inom olika områden 2015 (procent)

Kommentar: Frågan lyder 'Anser du att yttrandefriheten i Sverige ska kunna inskränkas med hänsyn till något av följande skäl?'. Svarsalternativen var Ja, absolut, Ja, kanske, Nej, knappast, Nej, absolut inte samt Ingen uppfattning. Procentberäkningen bygger på samtliga svarande.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2015 (se appendix, sid 36 fråga 21).

Minst hälften av medborgarna uttalar alltså ett klart stöd för inskränkningar i yttrandefriheten på fyra av de fem områdena. När det handlar om att skydda landets säkerhet är resultatet knappast förvånande. Att skydda barn och unga är sannolikt beroende på att gruppen definieras

som mer utsatt än vuxna och därför behöver skyddas, något som också återfinns i olika regelverk, och i debatten om barn och unga på nätet.

Synen på yttrandefrihet och rasism respektive kränkning av enskilda människor är också i stor utsträckning uttryck för intresset att skydda enskilda individer eller grupper. När det gäller att inskränka yttrandefrihet för att motverka rasism är det troligt att den åsikten även påverkas av svarspersonernas samhällssyn.

Det finns två perspektiv att beakta vid analysen av resultaten. Det ena är att studera i vad mån det går att finna något mönster i människors motiv att inskränka yttrandefriheten när denna vägs mot andra värden och normer i samhället. Det andra är att studera i vad mån det kan utläsas några generella yttrandefrihetsprinciper. Som svarsmönstret ser ut är det rimligt att anta att det finns klara samband mellan bedömningarna av olika områden.

En dimensionsanalys bekräftar antagandet. Det visar sig att skydd för barn och unga, att förhindra kränkning av enskilda människor och att motverka rasism tillsammans bildar vad som här benämns en *omsorgsdimension*: en önskan att skydda individer och grupper som kan antas vara svaga eller sårbara. Att värna religiösa värden och att skydda den nationella säkerheten står däremot vardera för en dimension.

En ytterligare fråga är i vad mån det är möjligt att på grundval av de redovisade bedömningarna skilja ut några allmänna principer i synen på yttrandefriheten. Ytterlighetssvaren *Ja, absolut* och *Nej, absolut inte* behöver visserligen inte indikera principsvår. Det är dock rimligt att förmoda att de som svarar *Nej, absolut inte* på alla fem frågorna har en grundsyn som innebär att de inte accepterar inskränkningar i yttrandefriheten. En tiondel av svarspersonerna hör hemma i denna grupp.

Betydligt färre – fem procent – kan absolut tänka sig att inskränka yttrandefriheten på samtliga fem områden. Det är dock svårare att uppfatta dem som företrädare för en princip, det handlar snarare om en större öppenhet för andra värden än yttrandefriheten.

Oavsett social bakgrund eller politisk ideologi har skydd av barn och unga störst stöd och värnandet om religiösa värden lägst. Men en vidare analys påvisar skillnader mellan olika grupper (tabell 3a).

Kvinnor är överlag något mer benägna än män att acceptera inskränkningar i yttrandefriheten för samtliga delfrågor med undantag av skydd

av den nationella säkerheten. Den största övervikten finns i fråga om att motverka rasism – 54 procent bland kvinnor och 46 procent bland män.

När det gäller ålder skiljer den äldsta gruppen ut sig från de yngsta genom att mer förespråka inskränkningar för att skydda nationell säkerhet, de yngre något mer rörande att motverka rasism och skydda barn och unga. I övrigt är skillnaderna små.

Om åldersjämförelsen begränsas till dem som absolut har en uppfattning (ej i tabell) visar det sig dock att de äldsta i större utsträckning än de unga är beredda till inskränkningar: i fråga om att skydda nationell säkerhet, förhindra kränkning av andra människor och för att skydda barn och unga ligger de äldsta nära 10 procentenheter högre än de yngsta. Undantag är inskränkningar för att motverka rasism, där det inte finns några åldersskillnader i bedömningarna, men där den högsta andelen förespråkare för inskränkning återfinns bland de unga.

Högutbildade är mindre benägna än lågutbildade att inskränka yttrandefriheten. Det gäller särskilt för skydd av den nationella säkerheten och att värna religiösa värden. Oftast är det endast gruppen högutbildade som skiljer ut sig medan skillnaden är mindre mellan övriga utbildningsgrupper. Om man enbart ser till dem som har en *absolut uppfattning* blir skillnaderna mer påfallande. De högutbildade uppvisar lägre värden för inskränkningar inte bara för skydd av den nationella säkerheten och skydd för barn och unga utan också för att förhindra kränkning av enskilda människor. Här ligger differensen på över 15 procentenheter. Det hindrar dock inte att låg- och högutbildade har i stort sett samma rangordning av vilka motiv som är viktiga: för båda bedöms skydd av barn och unga som viktigast och att värna religiösa värden som minst viktigt.

Tabell 3a Medborgarnas uppfattning om inskränkningar i yttrandefriheten efter kön, ålder, och utbildningsnivå, 2015 (procent ja, absolut + ja, kanske)

Yttrandefriheten kan inskränkas ...	Kv	M	16-29	30-49	50-64	65-85	LU	MLU	MHU	HU
för att förhindra kränkning av enskilda människor	53	49	51	50	47	54	56	51	50	57
för att skydda barn och unga	65	62	67	66	60	63	67	63	65	60
för att motverka rasism	54	46	56	49	45	52	54	51	51	46
för att värna religiösa värden	26	21	25	21	20	28	32	24	22	21
för att skydda den nationella säkerheten	49	56	42	52	52	57	58	54	56	46
Antal svar	748	731	202	401	391	488	218	421	337	483

Kommentar: Procenttalen anger andelen av de svarande som svarat Ja, absolut eller Ja, kanske på frågan om respektive inskränkning är befogad. Procent är beräknad på samtliga, alltså inklusive dem som saknar uppfattning. LU = lågutbildad, MLU = medellågutbildad, MHU = medelhögutbildad, HU = högutbildad. För frågans formulering, se figur 1.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2015 (se appendix, sid 36 fråga 21).

Tabell 3b Medborgarnas uppfattning om inskränkningar i yttrandefriheten efter politiskt intresse, partisympati och ideologi 2015 (procent ja, absolut + ja, kanske)

Yttrandefriheten kan inskränkas..	Politiskt intresse				Partisympati								Politisk ideologi				
	MPI	GPI	ISPI	IAPI	V	S	MP	C	FP	M	KD	SD	KV	NV	VE	NH	KH
för att förhindra kränkning av enskilda människor	47	49	54	52	51	60	54	46	52	48	52	42	53	55	50	49	47
För att skydda barn och unga	58	64	65	64	63	70	63	57	66	63	62	60	62	69	61	64	58
För att motverka rasism	39	51	53	54	57	60	57	43	46	52	44	30	60	60	47	47	36
För att värna religiösa värden	17	23	28	33	24	29	13	23	22	24	38	16	26	21	25	23	21
För att skydda den nationella säkerheten	48	52	56	50	37	60	44	46	56	55	63	55	40	53	54	55	53
Antal svar	227	748	419	66	109	347	106	109	67	316	50	210	162	289	422	439	146

Kommentar: Se kommentaren till tabell 3a. MPI = mycket politiskt intresserad, GPI = ganska politiskt intresserad, ISPI = inte särskilt politiskt intresserad, IAPI = inte alls politiskt intresserad, KV = klart till vänster, NV = något till vänster, VE = varken eller, NH = något till höger, KH = klart till höger. Observera att antalet svarspersoner i vissa grupper är få och procentalen därmed osäkra.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2015 (se appendix, sid 36 fråga 21).

Den andra gruppen av faktorer som kan ha betydelse för synen på inskränkningar av yttrandefriheten är politiska (tabell 3b). Den faktor som utan jämförelse har störst inflytande är individens politiska intresse. De som uppger att de är politiskt intresserade är överlag mindre benägna att tänka sig inskränkningar, medan den mindre gruppen av politiskt ointresserade på alla områden sätter hänsyn till andra värden före yttrandefrihet. Det enda område där det inte finns någon skillnad är skydd för barn och unga, och i någon mån även för skydd av den nationella säkerheten, där både de mest och de minst politiskt intresserade har höga värden för inskränkningar. Det visar sig dock att det är i stort sett samma rangordning av vad som är acceptabelt att inskränka oavsett grad av politiskt intresse.

I fråga om partisympati visar sig S-sympatisörerna ofta vara något mer benägna än genomsnittet att stå för inskränkningar. Överlag är dock skillnaderna mellan olika partiers sympatisörer inte särskilt stora. Några grupper sticker dock ut något. SD-sympatisörer är klart mindre benägna än övriga att inskränka yttrandefriheten för att motverka rasism, KD-sympatisörer betonar värnandet av religiösa värden och V-sympatisörer anser i mindre grad än övriga att skyddet av den nationella säkerheten kräver inskränkningar av yttrandefriheten.

I fråga om politisk ideologi visar sig personer som politiskt placerar sig till vänster vara något mer benägna till inskränkningar – utom i fråga om att skydda den nationella säkerheten – där personer till höger är mer beredda att inskränka yttrandefriheten. Det starkaste mönstret i omvänd riktning gäller för att motverka rasism där personer som placerar sig politiskt till vänster är klart mer benägna att inskränka yttrandefriheten.

Det finns ett samspel mellan de bakgrundsfaktorer som studerats. Äldre är i större utsträckning lågutbildade medan politiskt intresserade har högre utbildning än genomsnittet i befolkningen. Det är därför viktigt att försöka renodla de faktorer som har störst inflytande.

En mer detaljerad analys visar att politiskt intresse är den viktigaste förklaringsfaktorn i fråga om samtliga fem inskränkningar av yttrandefriheten.² Effekten är tydligast för motverka rasism och värna religiösa värden. För att motverka rasism framträder dessutom en klar ideologisk förklaringsfaktor. Det gäller, om än inte lika tydligt, även för att förhindra kränkning av enskilda människor och skydd av den nationella säkerheten.

Utbildning har störst förklaringskraft vad gäller inställningen till att värna religiösa värden men ger även signifikanta bidrag för skydd av den nationella säkerheten, skydda barn och unga och förhindra kränkning av enskilda. Kön är en betydande förklaringsfaktor främst rörande skydd för barn och unga men även för att värna religiösa värden (positivt) och motverka rasism.

Sammantaget kan konstateras att *politiskt intresse* och *utbildning* är de mest betydande och klart signifikanta förklaringsfaktorerna. Det visar sig särskilt tydligt när yttrandefriheten analyseras efter andel som vill inskränka respektive värna den oavsett skäl. De politiskt intresserade är mindre benägna och de lågutbildade mer benägna att inskränka yttrandefriheten på de delområden som anges i frågan.

En rimlig förklaring är att varken acceptansen för eller förkastandet av inskränkningar i yttrandefriheten är uttryck för något principiellt ställningstagande utan mer beroende av faktorer knutna till de enskilda områdena. Det framträder även i andra svarsmönster, exempelvis de kristdemokratiska sympatisörernas särskilda betoning av värnandet om religiösa värden.

Mediernas betydelse för uppfattningen om yttrandefrihetens värde

Ett rimligt antagande är att medborgarnas uppfattning om mediernas sätt att fungera har stor betydelse för synen på begränsningar i yttrandefriheten. Ett samlat mått på inställning till medierna uppvisar ingen signifikant effekt på något av de fem skälen till att inskränka yttrandefriheten (ej i tabell). Det ger stöd för bedömningen att inställning till inskränkningar mer har att göra med vilket område begränsningen avser och mindre med någon principiell syn på yttrandefrihet och medier.

När det gäller frågan om medierna visar respekt för människors privatliv kan analysen vidareföras. Det handlar om medborgarnas åsikter om mediernas behandling av människors privatliv påverkar deras vilja att inskränka yttrandefriheten för att förhindra kränkning av enskilda människor?

En vidare analys av svaren visar att en relativt stor grupp av de svarande, 40 procent, är kritisk till mediernas bristande respekt för männis-

kors privatliv och de kan tänka sig att inskränka yttrandefriheten för att förhindra kränkningar. Det förefaller som en allmänt logisk ståndpunkt. Samtidigt är närmare 20 procent positiva till hur medierna respekterar människor men vill ändå inskränka yttrandefriheten för att förhindra kränkningar. Detta resultat bidrar till att det totala sambandet mellan mediesyn och syn på yttrandefrihet är svagt.

En motsvarande analys har gjorts för att belysa sambandet mellan användning av sociala medier och synen på yttrandefrihet. Endast i fråga om att motverka rasism finns en svag tendens att flitiga användare av sociala medier i större utsträckning än övriga ser det som skäl att inskränka yttrandefriheten. I övrigt finns det inga större skillnader i synen på yttrandefriheten efter hur ofta man använder sociala medier.

Resultatet kan uppfattas som motsägelsefullt men är i stort sett i linje med vad som hittills redovisats. Slutsatsen är att det inom ett och samma område samtidigt kan finnas en stor grupp som följer ett traditionellt logiskt mönster: om medier inte fungerar på ett acceptabelt sätt inom området kan det vara rimligt att inskränka yttrandefriheten. Samtidigt finns det en liten engagerad grupp som försvarar ett bestämt värde: medierna fungerar i och för sig bra men det finns ett område man särskilt värnar om och då är en inskränkning av yttrandefriheten möjlig.

Konklusioner

När frågor ställs till medborgarna om synen på mediernas sätt att fungera framträder ett tydligt mönster som bekräftar tidigare studier. En första slutsats är således att en majoritet anser att medierna brister i respekt för människors privatliv och hälften visar tveksamhet för mediernas opartiskhet i nyhetsförmedlingen. I sammanhanget är det också viktigt att notera att fyra av tio menar att kontroversiella åsikter inte ges utrymme.

Det är i hög grad medierna som förvaltar yttrandefriheten i demokratiska samhällen. Medborgarnas hållning till möjliga inskränkningar i yttrandefriheten kan därför tolkas som ett utslag av kritik mot mediernas sätt att fungera i dagens samhälle. I förstone handlar det om problem rörande skyddet för individers integritet. En andra slutsats är att när yttrandefriheten ställs mot behovet att skydda sårbara eller svaga grupper i samhället, barn och unga och de som utsätts för rasism och kränk-

ningar, framhåller minst hälften av befolkningen skydd för individen med begränsningar i yttrandefriheten.

Vad innebär det att minst hälften av medborgarna anser att inskränkningar i yttrandefriheten är acceptabla om det gäller att skydda andra värden i samhället, och att en tiondel är klart emot alla typer av begränsningar? Det finns tyvärr inga tidigare svenska studier att jämföra med. I den omfattande norska undersökningen, *Status for Ytringsfriheten i Norge* (2014) pekar dock flera resultat i samma riktning som de svenska även om direkta jämförelser inte är möjliga. Resultaten påkallar viss reflektion.

De förklaringsfaktorer som har utmejslats i analysen rör såväl demokratisk kultur, t ex samhällstillit och mänskliga rättigheter, som faktorer knutna till medborgarnas ålder, utbildning och politiskt intresse och delvis även kön. Framför allt är det politiskt intresse som äger störst förklaringskraft. Till detta kommer att undersökningen sker när kommunikationssamhället genomgår stora förändringar genom digitaliseringen. En viktig fråga blir då om resultaten indikerar långsiktiga eller kortsiktiga ställningstaganden (jfr Enjolras och Steen-Johnsen 2014).

Den slutsats som kan dras är att det huvudsakligen är sakområden och inte principer som bestämmer medborgarnas syn på yttrandefrihet. Resultatet bör tolkas som en normativ reaktion på företeelser i det offentliga rummet som uppfattas som skadliga; toleransen för yttranden som kan skada individer, grupper eller samhället är begränsad. Medborgarnas mening relaterar därmed till de intentioner som Regeringsformen (RF) stipulerar för yttrandefrihetens gränser – att skydda människors integritet, heder och säkerhet. Det handlar om omsorg om såväl sig själv som andra – ett uttryck för medmänsklighet, vilket kan tolkas som tillit mellan människor.

En rimlig tolkning av de samlade resultaten är att de utgör ett stöd för att värna de grundläggande principerna för yttrandefrihet. Samtidigt uttrycker många medborgare behov av anpassning till en verklighet där digitaliseringen har ändrat förutsättningarna för publicistisk verksamhet, medborgarnas medievanor och innebörden av personlig integritet. Den bild som framträder är således komplex och innebär att medborgarna inte självklart sätter yttrandefriheten före andra rättigheter.

Resultatet ligger i linje med 'the balance of harms principle', d v s att yttrandefrihet som värde inte är ifrågasatt men att det kan finnas behov

av att begränsa yttrandefriheten om individer eller grupper kommer till skada på grund av uttalanden i det offentliga rummet. Sådana överväganden är en avgörande förutsättning för en meningsfull samhällsdebatt (Enjolras och Steen-Johnsen 2014).

Resultaten påvisar behovet av att mediernas roll, rättigheter och ansvar beaktas i en förändrad medie- och samhällskontext. Men frågan är större än så och omfattar många aktörer. Det är av stor vikt att det i samhället råder konsensus om målen: att alla människor ska ha möjlighet att delta i samhällsdebatten oavsett kanal/plattform för att göra sina röster hörda; att politiska och rättsliga ramar prövas för att återspegla den digitala verkligheten utan att grundläggande principer om yttrandefrihet hotas; att medie företag stärker sina etiska system och den journalistiska professionen; att civila samhället utvecklar sin roll i arbetet att försvara integritet och mänskliga rättigheter (jfr DW Akademie 2016, Carlsson 2017).

Det finns också skäl att särskilt understryka vikten av att innebörden av yttrandefrihet är väl känd bland medborgarna. Det är en viktig pedagogisk fråga som inte får försummas. Dagens komplexa samhälle kräver mycket kunniga och engagerade medborgare med en kritisk blick för att upprätthålla demokratin. Det gäller särskilt den allt mer digitaliserade mediekulturen där nya sätt att förstå yttrandefrihet följer i spåren och diskussionen om gränserna för yttrandefriheten tar sig nya uttryck (Carlsson 2016b).

Grundläggande för att möta förändringarna i kommunikationssamhället är ökad kunskap i många basala ämnen som rör samhälle, historia, språk och naturvetenskap – men som också inkluderar medie- och informationskunnighet – i en skola lika för alla (Mihalidis 2014, Print et al. 2013, UNESCO 2013). En grundläggande kunskap som innefattar förståelsen av yttrandefrihet med vetskap om rättigheter, ansvar och konsekvenser för såväl individ som samhälle – med koppling till digitaliseringens effekter. Att utveckla medborgarnas medie- och informationskunnighet handlar om att skydda och främja yttrandefriheten – ytterst om att upprätthålla demokratin. För detta behövs en samlad nationell policy. Det saknar Sverige.

Noter

- ¹ Resultatet bygger på en linjär regressionsanalys med kön, ålder, utbildning, politiskt intresse och ideologi (vänster-högerplacering) som oberoende variabler och respektive påstående (exklusive dem som uppgivit att de saknar uppfattning) som beroende variabel. Den högsta förklarade variansen visar sig i fråga om åsikten att medierna låter ekonomi gå före journalistiken med fyra procent.
- ² Underlaget är en linjär regressionsanalys med kön, ålder, utbildning, politiskt intresse och ideologi (vänster-högeråsiikt) som oberoende variabler och respektive delfråga som beroende variabel. Den förklarade variansen är dock låg och varierar mellan 2 procent (Förhindra kränkning av enskilda människor) och 6 procent (Motverka rasism och Värna religiösa värden).

Referenser

- Altvater, Elmar, Ulrich Beck unt 14 mehr (2013). *Demokratie oder Kapitalismus? Europa in der Krise*. Berlin: Blätter Verlagsgesellschaft mbH.
- Andersson, Ulrika (2016). "Växande informationsgap i digitaliseringens spår", i Lars Truedson (red), *Mediestudiers årsbok. Tillståndet för journalistiken 2015/2016*. Stockholm: Institutet för Mediestudier.
- Andersson, Ulrika och Lennart Weibull (2017). "Kan vi lita på medierna?", i Ulrika Andersson, Jonas Ohlsson, Henrik Oscarsson och Maria Oskarsson (red) *Larmar och gör sig till*. Göteborg: SOM-institutet vid Göteborgs universitet.
- Appelgren, Ester och Sara Leckner (2016). "Att dela eller inte dela – internetanvändarnas inställning till insamling av personliga data", i Jonas Ohlsson, Henrik Oscarsson och Maria Solevid (red) *Ekvilibrium*. Göteborg: SOM-institutet vid Göteborgs universitet.
- Axberger, Hans-Gunnar (1984). *Tryckfrihetens gränser*. Stockholm: Liber förlag.
- Axberger, Hans-Gunnar (1994). *Presetik*. Stockholm: Juristförlaget.
- Axberger, Hans-Gunnar (2016). "Den svenska tryckfrihetens rättsliga utveckling", i *Fritt ord 250 år. Tryckfrihet och offentlighet i Sverige och Finland – ett levande arv från 1766*. Stockholm: Sveriges Riksdag.
- Bjereld, Ulf och Henrik Oscarsson (2014). "Minskat stöd för övervakning och tvångsmedel", i Annika Bergström och Henrik Oscarsson (red) *Mittfåra och marginal*. Göteborg: SOM-institutet, Göteborgs universitet.
- Carlsson, Ulla (2005). "Åsikter om våld och pornografi i medierna", i Sören Holmberg och Lennart Weibull (red) *Lyckan kommer, lyckan går*. Göteborg: SOM-institutet vid Göteborgs universitet.
- Carlsson, Ulla (2015). "En offentlighet i förändring. Civilsamhället, yttrandefriheten och medierna", i Sverker Sörlin, Jorun Stenøien, Ulla Carlsson, Gottfried Wagner och Filip Wijkström, *Medborgarnas Europa – civilsamhällets utmaningar*. Stockholm 2015: Folkuniversitetet, pp. 33-48.
- Carlsson, Ulla (2016a). Freedom of expression in the digital transition. *Journal of Media Business Studies* 13(3)187-197.
- Carlsson, Ulla (2016b). "Medie- och informationskunnighet, demokrati och yttrandefrihet", i *Människorna, medierna och marknaden. Medieutredningens forskningsantologi om en demokrati. förändring*. Stockholm: Wolters Kluwer (SOU 2016:30).

- Carlsson, Ulla (2017). "Liberté d'expression et médias à l'ère numérique. Transition et réexamen", in Ghislaine Azemard (Ed.). *Humanisme Numérique: Valeurs et Modèles pour Demain?* Paris: Les Éditions de L'Immatériel /CreaTIC.
- Castells, Manuel and Pekka Himanen (Eds.) (2014). *Reconceptualizing Development in the Global Information Age*. Oxford: Oxford University Press.
- Charron, Nicolas, Victor Lapuente and Bo Rothstein (2013). *Quality of Government and Corruption from a European Perspective*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing Ltd.
- Donsbach, Wolfgang (2016). "Orientation: participation and disorientation in the new environment", in Robert G. Picard (Ed.), *What Society Needs from Media in the Age of Digital*. Oporto: MEDIA XXI.
- DW Akademie (2016). *Our Strategic Model*.
www.dw.com/en/our-strategic-model/a-19427146.
- Ellul, Jacques (1964). *The Technological Society*. New York: Knopf.
- Enjolras, Bernard, Terje Rasmussen och Kari Steen-Johnsen (red) (2014). *Status for ytringsfriheten i Norge: Hovedrapport fra prosjektet*. Oslo: Fritt Ord.
- Enjolras, Bernhard och Kari Steen-Johnsen (2014). "Frykten for å støte som begrensning. Hvilken betydning har sosiale normer for ytringsfriheten", i Bernhard Enjolras, Terje Rasmussen och Kari Steen-Johnsen (red) *Status for ytringsfriheten i Norge: Hovedrapport fra prosjektet*. Oslo: Fritt Ord.
- Freedom of the Press Report 2016* (2016). Washington DC: Freedom House.
- Hirschfeldt, Johan (2016). "Konstitutionellt yttrandefrihetsskydd i Sverige", i *Fritt ord 250 år. Tryckfrihet och offentlighet i Sverige och Finland – ett levande arv från 1766*. Stockholm: Sveriges Riksdag.
- Holmberg, Sören och Bo Rothstein (2015). "Hög mellanmännisklig tillit i Sverige – men inte bland alla", i Annika Bergström, Bengt Johansson, Henrik Oscarsson och Maria Oskarsson (red) *Fragment*. Göteborg: SOM-institutet, Göteborgs universitet.
- Holmberg, Sören och Lennart Weibull (2017). "Långsiktiga förändringar i svenskt medieförtroende", i Ulrika Andersson, Jonas Ohlsson, Henrik Oscarsson och Maria Oskarsson (red) *Larmar och gör sig till*. Göteborg: SOM-institutet vid Göteborgs universitet.
- Kierulf, Anine and Helge Rønning (red) (2009). *Freedom of Speech Abridged? Cultural, Legal and Philosophical Challenges*. Göteborg: Nordicom, Göteborgs universitet. 9-22.
- Medieborgarna och medierna. En digital värld av rättigheter, skyldigheter – möjligheter och ansvar. Delbetänkande av Medieutredningen* (2015), Stockholm: Wolters Kluwers (SOU 2015:94).
- Mihalidis, Paul (2014). *Media Literacy and the Emerging Citizen. Youth Engagement and Participation in the Digital Culture*. New York: Peter Lang.
- Mill, John Stuart (2016). *On Liberty and Other Writings*. New York: LG Classics.
- Mouffe, Chantal (2016 (2008)). "Democratic Politics and the Dynamics of Passion", in Kari Palonen, Tuija Pulkkinen and Jose Rosales (Eds.), *The Ashgate Research Companion to the Politics of Democratization in Europe: Concepts and Histories*. Aldershot: Ashgate pp. 101-118.
- Nordicom-Sveriges Mediebarometer 2016* (2017). Göteborg: Nordicom, Göteborgs universitet.
- Norris, Pippa (2004). *Giving Voice to the Voiceless: Good Governance, Human Development & Mass Communications*. Cambridge: Harvard University/John F. Kennedy School of Government.
- Norris, Pippa (2012). To Them that Hath' News Media and Knowledge Gaps. *Zeitschrift für Vergleichende Politikwissenschaft* 16(1): s. 71-98.

- Olsen, Johan P. (2017). *Democratic Accountability, Political Order, and Change: Exploring Accountability Processes in an Era of European Transformation*. Oxford University Press.
- Petersson, Olof, Anker Brink Lund, Eivind Smith och Lennart Weibull (2007). *Medierna och yttrandefriheten*. Rapport från SNS' demokratiråd. Stockholm: SNS Förlag.
- Picard, Robert G. (Ed.) (2016). *What Society Needs from Media in the Age of Digital*. Oporto: MEDIA XXI.
- Print, Murray and Dick Lange (Eds.) (2013). *Schools, Curriculum and Civic Education for Building Democratic Citizens*. Rotterdam: Springer Science and Business Media/Sense Publishers.
- Rothstein, Bo (2011). *The Quality of Government. Corruption, Social Trust and Inequality in International Perspective*. Chicago: University of Chicago Press.
- Reportrar utan gränsers pressfrihetsindex 2017. https://dl.dropboxusercontent.com/u/653220/pfi17/rsfse_-_pfi2017-komplett-EMBARGO.pdf.
- Rønning, Helge (2015). Ytringsfriheten i det fria Norden. *Nordicom Information* 37(2015)1, sid. 7-11.
- Rønning, Helge (2013). "Freedom of Expression is Not a Given Right", in Ulla Carlsson (Ed.) *Freedom of Expression Revisited. Citizenship and journalism in the digital age*. Göteborg: Nordicom, Göteborgs universitet, pp.13-26.
- Rønning, Helge (2009). "The Contemporary Challenges to the Concept of Universal Human Rights and Freedom of Expression", in Anine Kierulf and Helge Rønning (Eds.) *Freedom of Speech Abridged? Cultural, Legal and Philosophical Challenges*. Göteborg: Nordicom, Göteborgs universitet. pp. 9-22.
- Sen, Amartya (1999). *Development as Freedom*. Oxford: Oxford University Press.
- Steen-Johnsen, Kari, Audun Fladmoe och Arnfinn H. Midtbøen (2016). *Sosiale normer og politisk toleranse*. Oslo: Institutt for Samfunnsforskning og Fritt Ord.
- Sterzel, Fredrik (1971). *God publicistisk sed*. Uddevalla, Publica.
- Strömbäck, Jesper (2013). *Svenska framtidsutmaningar. Slutrapport från regeringens Framtidskommission*. Stockholm: Fritzes. DS 2013:19.
- Strömbäck, Jesper (2015). "Demokratin och det förändrade medielandskapet. Mot ökade kunskapslyfter och deltagandeklyfter?", i *Låt fler forma framtiden! Forskarantologi*. Stockholm: Wolters Kluwers. SOU 2015:96.
- von Sydow, Björn (2016). "Yttrandefrihetens betydelse för ett fritt folk", i *Fritt ord 250 år. Tryckfrihet och offentlighet i Sverige och Finland – ett levande arv från 1766*. Stockholm: Sveriges Riksdag.
- UNESCO (2013). *Media and Information Literacy. Policy and Strategy Guidelines*. Paris: UNESCO.
- Waldron, James (2012). *The Harm in Hate Speech*. Cambridge MA: Harvard University Press.
- Weibull, Lennart (1988). "Synen på den journalistiska etiken", i Sören Holmberg och Lennart Weibull (red) *SOM-undersökningen 1987*. Göteborg: SOM-institutet vid Göteborgs universitet.
- Weibull, Lennart (1998). "Brister i dagspressen?", i Sören Holmberg och Lennart Weibull (red) *Opinionssambället*. Göteborg: SOM-institutet vid Göteborgs universitet.
- Weibull, Lennart (2009). "Medieförtroendets villkor", i Sören Holmberg och Lennart Weibull (red) *Svensk höst*. Göteborg: SOM-institutet vid Göteborgs universitet.
- Weibull, Lennart och Britt Börjesson (1995). *Publicistiska seder. Studier i svensk pressetik*. Stockholm: Tiden/SJF.

- Weibull, Lennart, Ingela Wadbring och Jonas Ohlsson (2017). *Det svenska medielandskapet. Traditionella och sociala medier i samspel och konkurrens*. Stockholm: Liber förlag.
- Winston, Brian (1998). *Media Technology and Society. A History from the Telegraph to the Internet*. London: Routledge.

SOM-INSTITUTET
SAMHÄLLE OPINION MEDIER

2015

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Välkommen till SOM-undersökningen 2015!

SOM-institutet är en oberoende undersökningsorganisation som leds av forskare vid Göteborgs universitet. Varje höst genomförs en stor vetenskaplig studie av svenska folkets vanor, beteenden, åsikter och värderingar. Den här gången är du utvald att delta i SOM-undersökningen.

Vem står bakom undersökningen?

Frågorna i enkäten har utvecklats i samarbete med ett stort antal forskare vid bland annat Göteborgs universitet, Lunds universitet, Malmö högskola, Karolinska Institutet, Mittuniversitetet, Umeå universitet och Chalmers tekniska högskola. Resultaten publiceras i böcker, vetenskapliga artiklar och avhandlingar.

Så här fyller du i formuläret

De flesta frågor besvaras du genom att sätta ett kryss i en ruta . Använd helst kulspetspenna och inte tusch eller blyerts. Om du skulle råka sätta ett kryss i fel ruta, fyll i rutan helt och sätt därefter ett nytt kryss i rätt ruta. Tycker du att en fråga känns svår att besvara kan du hoppa över den och fortsätta med nästa.

När du är klar

När du har fyllt i enkäten lägger du den i svarskuvertet och postar den. Portot är redan betalt. Om du har tappat bort svarskuvertet kan du använda adressen: SOM-undersökningarna, c/o Kinmark Information AB, Vallenvägen 18, 444 60 Södra Höga. Så fort din enkät har kommit fram gör vi en notering så slipper du påminnelser.

Du har tid på dig!

Vi vet att enkäten innehåller många frågor. Du behöver inte svara på alla frågorna på en gång utan kan lägga enkäten åt sidan ett tag om du vill. Men för att inte behöva påminnas dig i onödan är vi angelägna om att du svarar så fort du har möjlighet.

Ett stort tack för din medverkan!

NYHETER & MEDIER

Fråga 1 Hur ofta brukar du ta del av följande nyhetsprogram eller nyhetsjämsnster?

	Dagligen	5-6 dagar/ vecka	3-4 dagar/ vecka	1-2 dagar/ vecka	Mer sällan	Aldrig
Lokala nyheter från Sveriges Radio (SR)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ekonyheter från SR	☐	☐	☐	☐	☐	☐
P3 Nyheter från SR	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Aknuell/Rapport från SVT	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Regionala nyheter från SVT	☐	☐	☐	☐	☐	☐
TV4 Nyheterna	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Fråga 2 Läser eller tittar du regelbundet i någon morgontidning på papper?

Jag läser aldrig någon morgontidning på papper

	Dagligen	5-6 dagar/ vecka	3-4 dagar/ vecka	1-2 dagar/ vecka	Mer sällan	Aldrig
..... (morgontidningens namn)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Fråga 3 Hur ofta brukar du ta del av nyheter från följande?

	Dagligen	5-6 dagar/ vecka	3-4 dagar/ vecka	1-2 dagar/ vecka	Mer sällan	Aldrig
Aftonbladet	☐	☐	☐	☐	☐	☐
...på papper	☐	☐	☐	☐	☐	☐
...på internet	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Expressen/GT/Kvällsposten	☐	☐	☐	☐	☐	☐
...på papper	☐	☐	☐	☐	☐	☐
...på internet	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Fråga 4 Hur ofta brukar du ta del av nyheter från följande på internet?

	Dagligen	5-6 dagar/ vecka	3-4 dagar/ vecka	1-2 dagar/ vecka	Mer sällan	Aldrig
☐ Jag tar aldrig del av nyheter på internet	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Dagens Nyheter	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Svenska Dagsbladet	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Någon lokal morgontidning	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Annan lokal nyhetsajt	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Sveriges Radio	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Sveriges Television	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Utländsk nyhetsajt	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Sociala medier	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Annan nyhetsajt	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Fråga 5 Hur intresserad är du av nyheter som handlar om:

Mycket intresserad	Ganska intresserad	Inte särskilt intresserad	Inte alls intresserad
☐	☐	☐	☐

Området där du bor

Den kommun där du bor

Sverige

Andra länder

Fråga 6 Prenumererar du eller någon i ditt hushåll på någon morgontidning?

Ja Nej

POLITIK, SAMHÄLLE & DEMOKRATI

Fråga 7 Hur intresserad är du i allmänhet av politik?

Mycket intresserad	Ganska intresserad	Inte särskilt intresserad	Inte alls intresserad
☐	☐	☐	☐

Fråga 8 Hur stort förtroende har du för det sätt på vilket följande institutioner och grupper sköter sitt arbete?

Mycket stort förtroende	Ganska stort förtroende	Varken stort eller litet förtroende	Ganska litet förtroende	Mycket litet förtroende
☐	☐	☐	☐	☐

Regeringen

Polisen

Sjukvården

Försvaret

Riksdagen

Bankerna

Dagenspressen

De fackliga organisationerna

Radio och tv

Grundskolan

Storföretagen

Svenska kyrkan

Domstolarna

Riksbanken

Kungahuset

Kommunstyrelserna

Universitet/högskolor

De politiska partierna

EU-kommissionen

Europaparlamentet

Förenta Nationerna (FN)

Fråga 9 Vilken eller vilka frågor eller samhällsproblem tycker du är viktigast i Sverige i dag? Ange högst tre frågor/samhällsproblem.

.....

.....

.....

Fråga 10 Allmänt sett, hur nöjd är du med det sätt på vilket demokratin fungerar i:

Mycket nöjd	Ganska nöjd	Inte särskilt nöjd	Inte alls nöjd
☐	☐	☐	☐

EU

Sverige

Landstinget/regionen där du bor

Den kommun där du bor

Fråga 11 Allmänt sett, hur stort förtroende har du för svenska politiker?

Mycket stort förtroende	Ganska stort förtroende	Ganska litet förtroende	Mycket litet förtroende
☐	☐	☐	☐

Fråga 12 Hur tycker du att regeringen sköter sin uppgift?

Mycket bra	Ganska bra	Varken bra eller dåligt	Ganska dåligt	Mycket dåligt
☐	☐	☐	☐	☐

Fråga 13 Man talar ibland om att politiska åsikter kan placeras in på en vänster-högerskala. Var någonstans skulle du placera dig själv på en sådan skala?

Klart till vänster	Något till vänster	Varken till vänster eller till höger	Något till höger	Klart till höger
☐	☐	☐	☐	☐

Fråga 14 Vilket parti tycker du bäst om i dag?

☐ Vänsterpartiet	☐ Moderaterna	☐ Feministiskt initiativ
☐ Socialdemokraterna	☐ Kristdemokraterna	☐ Annat parti: .....
☐ Centerpartiet	☐ Miljöpartiet	
☐ Folkpartiet	☐ Sverigedemokraterna	

Anser du dig vara en övertygad anhängare av detta parti?

Ja, mycket övertygad

Ja, något övertygad

Nej

Fråga 15 Vilket parti tycker du näst bäst om i dag?

Vänsterpartiet Moderaterna Feministiskt initiativ

Socialdemokraterna Kristdemokraterna

Centerpartiet Miljöpartiet

Folkpartiet Sverigedemokraterna

Fråga 16 Var skulle du vilja placera de olika partierna på nedanstående skala?

	Ogillar starkt ↓	-5	-4	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	+4	+5	Gillar starkt ↓
Centerpartiet	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Moderaterna	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Vänsterpartiet	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Folkpartiet	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Socialdemokraterna	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Miljöpartiet	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kristdemokraterna	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Sverigedemokraterna	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Feministiskt initiativ	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Fråga 17 Om du skulle använda samma skala för några partiledare, var skulle du placera:

	Ogillar starkt ↓	-5	-4	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	+4	+5	Gillar starkt ↓
<i>Personen är okänd för mig</i>	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Annie Lööf	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Anna Kinberg Batra	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jonas Sjöstedt	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jan Björklund	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Stefan Löfven	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Gustav Fridolin	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Åsa Romson	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ebba Busch Thor	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jimmie Åkesson	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Gudrun Schyman	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Fråga 18 Tycker du att Sverige ska behålla eller avskaffa monarkin?

Behålla monarkin

Avskaffa monarkin

Ingen åsikt

Fråga 19 Vilken är din åsikt om följande förslag?

Minska den offentliga sektorn Mycket bra förslag Ganska bra förslag Varken bra eller dåligt förslag Ganska dåligt förslag Mycket dåligt förslag

Ta emot färre flyktingar i Sverige

Satsa mer på ett miljövanligt samhälle

Sverige bör söka medlemskap i Nato

Sverige bör införa euro som valuta

Bedriva mer av sjukvården i privat regi

Minska försvarsutgifterna

Sverige bör utträda ur EU

Sverige bör införa totalförbud mot vapenexport

Införa republik med vald president

Fråga 20 Allmänt sett, vilken är din inställning till EU?

Mycket positiv Ganska positiv Ganska negativ Mycket negativ Ingen uppfattning

Fråga 21 Anser du att yttrandefriheten i Sverige ska kunna inskränkas med hänsyn till något av följande skäl?

För att förhindra kränkning av enskilda människor Ja, absolut Ja, kanske Nej, knappast Nej, absolut inte Ingen uppfattning

För att skydda barn och unga

För att motverka rasism

För att värna religiösa värden

För att skydda den nationella säkerheten

Fråga 22 I vilken utsträckning anser du att svenska medier...

är skickliga på att granska samhällets makthavare I mycket stor utsträckning I ganska stor utsträckning I ganska liten utsträckning Ingen utsträckning

undviker att behandla vissa ämnen på grund av risken för hot

låter ekonomi gå före journalistiken

är opartiska i sin nyhetsbevakning

låter kontroversiella åsikter få utrymme

visar respekt för människors privatliv

låter sin politiska inriktning styra urvalet av nyheter

AKTIVITETER, INTRESSEN & VÄRDERINGAR

Fråga 23 Är du medlem i någon typ av förening/organisation?

	...och jag har någon typ av uppdrag	
	Nej	Ja
Idrotts-/friluftsförening	☐	☐
Miljöorganisation	☐	☐
Politiskt parti/förbund	☐	☐
Facklig organisation	☐	☐
Kulturförening	☐	☐
Lokal samhällsförening, byalag	☐	☐
Invandrarförening	☐	☐
Pensionärsförening	☐	☐
Humanitär hjälporganisation	☐	☐
Annan typ av förening/organisation	☐	☐

Fråga 24 Hur ofta har du under de senaste 12 månaderna gjort följande?

	Ingen gång under de senaste 12 månaderna	Någon gång i halvåret	Någon gång i månaden	Någon gång i veckan	Flera gånger i veckan
Motocreat/tränat	☐	☐	☐	☐	☐
Varit ute i naturen/friluftsliv	☐	☐	☐	☐	☐
Gått på restaurang/bar/pub på kvällen	☐	☐	☐	☐	☐
Besökt idrottsevenemang	☐	☐	☐	☐	☐
Akt med kollektivtrafik	☐	☐	☐	☐	☐
Kört bil	☐	☐	☐	☐	☐
Cyklat	☐	☐	☐	☐	☐
Delagit i studiecirke/kursverksamhet	☐	☐	☐	☐	☐
Spelat datorspel/tv-spel	☐	☐	☐	☐	☐
Spelat på tips/trav/lotteri etc.	☐	☐	☐	☐	☐
Sett på film	☐	☐	☐	☐	☐
Läst någon bok	☐	☐	☐	☐	☐
Lyssnat på musik	☐	☐	☐	☐	☐
Sjungit i kör eller spelat musikinstrument	☐	☐	☐	☐	☐
Gått på bio	☐	☐	☐	☐	☐
Gått på teater	☐	☐	☐	☐	☐
Gått på konsert	☐	☐	☐	☐	☐
Umgåtts med vänner	☐	☐	☐	☐	☐
Diskuterat politik	☐	☐	☐	☐	☐
Bett till Gud	☐	☐	☐	☐	☐

Fråga 25 Och hur ofta har du under de senaste 12 månaderna gjort följande?

	Ingen gång	Någon gång under de senaste 12 månaderna	Någon gång i kvartalet	Någon gång i månaden	Någon gång i veckan	Flera gånger i veckan
Skänkt pengar till hjälporganisation	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Druckit sprit/vin/starköl	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Handlat med aktier	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Deltagit i demonstration	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Sysslat med handarbete/hantverk	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Gått på hemsjösmarknad-/utställning	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Gått på konstutställning	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Gått på balet, dansföreställning	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Gått på klassisk konsert, opera	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Lyssnat på ljudbok/taibok	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Gått på rockkonsert/popkonsert	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Tecknat, målat	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Skrivit dagbok/poesi	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Fotograferat/filmat	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Dansat	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Spelat teater, deltagit i layv etc.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Besökt historisk sevärdhet/byggnad	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Besökt förminne	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Besökt naturreservat/nationalpark	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Gått på museum	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Besökt bibliotek	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Fråga 26 Hur intresserad är du i allmänhet av hemstiftid och handarbete?

☐ Mycket intresserad	☐ Ganska intresserad	☐ Inte särskilt intresserad	☐ Inte alls intresserad
---	---	--	--

Fråga 27 Enligt din mening, i vilken utsträckning går det att lita på människor i allmänhet?

↓	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
↑	Det går inte att lita på människor i allmänhet										

I vilken utsträckning anser du att det går att lita på människor i det område där du bor?

0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

SVERIGE I VÄRLDEN

Fråga 28	Hur stark samhörighet känner du med:	Ingen samhörighet	Inte särskilt stor samhörighet	Ganska stor samhörighet	Mycket stor samhörighet		
	Den ort/kommun där du bor	☐	☐	☐	☐		
	Den region/län där du bor	☐	☐	☐	☐		
	Sverige	☐	☐	☐	☐		
	Europa	☐	☐	☐	☐		
Fråga 29	Har du varit bosatt utanför Sverige under de senaste 10 åren?	☐ Nej	☐ Ja				
Om ja, vilken region bodde du i? (Du kan ange flera alternativ)	☐ Norden						
	☐ Annat land i Europa						
	☐ Annat land utanför Europa						
Fråga 30	Vilken är din åsikt om det svenska medlemskapet i EU?	☐ I huvudsak för det svenska medlemskapet i EU	☐ I huvudsak emot det svenska medlemskapet EU	☐ Har ingen bestämd åsikt i frågan			
Fråga 31	Hur anser du att medlemskapet i EU påverkar Sverige inom följande områden?	Mycket positivt	Ganska positivt	Varken positivt eller negativt	Ganska negativt	Mycket negativt	Ingen upplåtning
	Miljön	☐	☐	☐	☐	☐	☐
	Ekonomi	☐	☐	☐	☐	☐	☐
	Sysselsättningen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
	Den sociala tryggheten	☐	☐	☐	☐	☐	☐
	Möjligheten att påverka utvecklingen i EU	☐	☐	☐	☐	☐	☐
	Brottsbekämpningen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
	Den militära säkerheten	☐	☐	☐	☐	☐	☐
	Jämställdheten mellan män och kvinnor	☐	☐	☐	☐	☐	☐
	Jordbruket	☐	☐	☐	☐	☐	☐
	Invandringen	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Fråga 32 Vilken är din åsikt om följande förslag?

	Mycket bra förslag	Ganska bra förslag	Varken bra eller dåligt förslag	Ganska dåligt förslag	Mycket dåligt förslag	Ingen upplåtning
Sverige bör verka för att EU utvecklas till ett Europas förenta stater	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Sverige bör i ökad utsträckning samordna sin utrikespolitik med övriga EU-staters politik syftande till neutralitet i krig	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Sverige bör vara beredd att hjälpa andra länder i vårt närområde om de skulle drabbas av en katastrof eller ett angrepp	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Sverige bör delta i en militär insats mot islamiska staten (IS)	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Fråga 33 Vilken är din bedömning av följande påståenden?

	Helt riktigt	Delvis riktigt	Delvis felaktigt	Helt felaktigt	Ingen upplåtning
Den svenska militära insatsen i Afghanistan är framgångsrik	☐	☐	☐	☐	☐
Det var fel av Sverige att sända svensk militär till Afghanistan	☐	☐	☐	☐	☐

Fråga 34 Det har diskuterats vilka uppgifter den svenska försvarsmakten ska ha i framtiden. Hur viktiga anser du att nedanstående uppgifter är?

	Mycket viktig	Ganska viktig	Inga särskilt viktig	Inga alls viktig	Ingen upplåtning
Försvara Sveriges gränser mot hot från andra länder	☐	☐	☐	☐	☐
Skydda centrala samhällsfunktioner mot terrorangrepp	☐	☐	☐	☐	☐
Genomföra operationer för att avsätta ledare i diktaturer	☐	☐	☐	☐	☐
Hindra andra länders ledare från att använda våld mot protesterande medborgare	☐	☐	☐	☐	☐
Delta i fredsbevarande operationer i FN:s regi	☐	☐	☐	☐	☐
Delta i humanitära hjälpinsatser i andra länder	☐	☐	☐	☐	☐
Bistå civila myndigheter vid krisituationer i Sverige	☐	☐	☐	☐	☐

Fråga 35 Gillar eller ogillar du Israels uppträdande i Mellanöstern?

Gillar helt	☐	Gillar delvis	☐	Ogillar delvis	☐	Ogillar helt	☐
-------------	--------------------------	---------------	--------------------------	----------------	--------------------------	--------------	--------------------------

Fråga 36 Gillar eller ogillar du Palestinas uppträdande i Mellanöstern?

Gillar helt	☐	Gillar delvis	☐	Ogillar delvis	☐	Ogillar helt	☐
-------------	--------------------------	---------------	--------------------------	----------------	--------------------------	--------------	--------------------------

MEDIER

Fråga 37 Hur ofta har du under de senaste 12 månaderna använt internet?

Ingen gång de senaste 12 mån i halvåret Någon gång i månaden Någon gång i veckan Flera gånger i veckan Dagligen

→ Gå till fråga 39

Och hur ofta har du gjort följande på internet?

Ingen gång i månaden Någon gång i månaden Någon gång i veckan Flera gånger i veckan Dagligen

Skickat/tagit emot e-post Tagit del av nyheter/nyhetstjänst Sökt information/fakta

Använt sociala medier (ex. Facebook, Instagram, Twitter)

Läst någon blogg

Spelat onlinespel

Köpt/beställt varor eller tjänster

Gjort ärenden hos myndighet

Gjort bankärenden

Tittat på film/tv-serier

Fråga 38 Hur viktiga är sociala medier (ex. Facebook, Instagram, Twitter) för dig när det gäller att hålla dig uppdaterad på följande områden?

Jag använder inte sociala medier

Mysket viktiga Ganska viktiga Inte särskilt viktiga Ingen upplåtning

Politik och samhälle

Debatteer och opinion

Olyckor och brott

Nöje och underhållning

Sport

Fråga 39 Hur ofta tar du del av utländska nyhetsmedier?

Jag tar aldrig del av nyheter från utländska medier → Gå till fråga 41

Dagligen 5-6 dagar/vecka 3-4 dagar/vecka 1-2 dagar/vecka Mer sällan Aldrig

Utländsk tv-kanal via TV

Utländsk tv-kanal på nätet

Utländsk nyhetsutgivning på papper

Utländskt nyhetsstödning på nätet

Utländsk radiokanal eller podcast

Utländska nyheter via sociala medier

Annan utländsk nyhetstjänst på nätet

Fråga 40 Av vilka anledningar tar du del av utländska nyhetsmedier?

Stämmer helt Stämmer ganska bra Stämmer inte särskilt bra Stämmer inte alls

De ger mig annorlunda perspektiv än svenska nyhetsmedier

De uppmärksammar frågor som inte svenska nyhetsmedier tar upp

För att förstå omvärlden utanför Sverige

De håller en högre kvalitet än de svenska nyhetsmedierna

De är mer pålitliga än de svenska nyhetsmedierna

För att få nyheter på mitt modersmål

För att få nyheter om en del av världen där jag har släkt och vänner

Att ta del av utländska medier är en del av mitt arbete

ARBETSLIV

Fråga 41 Vilken av de här grupperna tillhör du för närvarande?

Förvärsarbetande (även sjukskrivnen, föräldralödig) Ålderspensionär/avtalspensionär

Har arbete i arbetsmarknadspolitiska åtgärder/ genomgår arbetsmarknadsutbildning Har sjuk-aktivitetsersättning

Arbetslös Studerande Annat: .....

Fråga 42 Vilket är/var ditt senaste yrke? Om du inte är yrkesverksam för närvarande gäller frågan ditt senaste yrke.

.....

Har aldrig yrkesarbetat → Gå till fråga 46

(yrke/sysselsättning)

Fråga 43 Vilka är/var dina huvudsakliga arbetsuppgifter?

Fråga 44 Vilken av de här yrkesgrupperna hör/hörde du till?

Tjänsteman Företagare: ingen anställd

Tjänsteman med arbetsledande funktion Företagare: 1-9 anställda

Tjänsteman med företags-/verksamhetsledande funktion Företagare: 10 eller fler anställda

Arbetare Jordbrukare: ingen anställd

Arbetare med arbetsledande funktion Jordbrukare: en eller flera anställda

Fråga 45 Arbetar/arbetade du i offentlig eller privat tjänst?

Statlig Kommunal Landstings-/regional Privat Ideell organisation/stiftelse

Fråga 46 Är du medlem i något fackförbund? Ja: ..... (ange hela namnet) Nej

Fråga 47 Är du medlem i någon arbetslöshetskassa (a-kassa)?
 Ja Nej, men har varit medlem tidigare Nej, har aldrig varit medlem Vet inte

Fråga 48 Har du varit sjukskriven vid något eller några tillfällen under de senaste 12 månaderna?
 Nej Ja →
 Hur länge sammantaget?
 Upp till en vecka
 Mellan en vecka och en månad
 1–3 månader
 3–12 månader

TILL SIST NÅGRA FRÅGOR OM DIG SJÄLV

Fråga 49 Är du: Kvinna Man Annat: .....

Fråga 50 Vilket år är du född?
 Årtal:

Fråga 51 Är du:
 Svensk medborgare Både svensk medborgare och medborgare i annat land
 Medborgare i annat land

Fråga 52 Vilket är ditt civilstånd?
 Ensamstående Sambo Gift/partnerskap Änka/änkling

Fråga 53 Hur ser ditt hushåll ut?
 Jag bor ensam → Gå till fråga 54
 Jag bor med/delar regelbundet mitt hushåll med: →
 En vuxen Ja Nej
 Flera vuxna
 Ett eller flera barn

Om du regelbundet delar ditt hushåll med barn, hur många är de och i vilka åldrar är de?
 Antal barn: ...i åldrama: 0–3 år 4–6 år 7–15 år 16 år eller äldre

Fråga 54 Om du skulle beskriva ditt nuvarande hem respektive det hem du växte upp i, vilket av nedanstående alternativ stämmer då bäst?
 Ditt nuvarande hem: *Det hem du växte upp i:*
 Arbetarhem Arbetarhem
 Jordbrukskarlhem Jordbrukskarlhem
 Tjänstemannahem Tjänstemannahem
 Högre tjänstemannahem Högre tjänstemannahem
 Företagarhem Företagarhem

Fråga 55 Var någonstans har du, respektive din far och din mor, huvudsakligen vuxit upp?
 Du själv Din far Din mor
 Ren landsbygd i Sverige
 Mindre tätort i Sverige
 Stad eller större tätort i Sverige
 Stockholm, Göteborg eller Malmö
 Annat land i Norden
 Annat land i Europa
 Land utanför Europa

Fråga 56 I vilken typ av område bor du?
 Storstad: centralt
 Storstad: ytterområde/förort
 Stad: centralt
 Stad: ytterområde
 Större tätort
 Mindre tätort
 Ren landsbygd

Fråga 57 Hur bor du för närvarande?
 I villa/radhus
 I lägenhet/flerbostadshus
 Annat boende

Fråga 58 Hur länge har du bott i den kommun där du bor nu?
 Har alltid bott här
 Har alltid bott här bortsett från kortare perioder t. ex. studier på annan ort
 Uppvuxen här och har återvänt efter långvarigt boende på annan ort
 Inflyttad, har bott här mer än 10 år
 Inflyttad, har bott här 4–10 år
 Inflyttad, har bott här 1–3 år
 Inflyttad, har bott här mindre än 1 år

Fråga 59 Vilken skol utbildning har du? Om du ännu inte avslutat din utbildning, markera den du genomgår för närvarande.

- Ej fullgjort grundskola (eller motsvarande obligatorisk skola)
- Grundskola (eller motsvarande obligatorisk skola)
- Studier vid gymnasium, folkhögskola (eller motsvarande)
- Examen från gymnasium, folkhögskola (eller motsvarande)
- Eftergymnasial utbildning, ej högskola/universitet
- Studier vid högskola/universitet
- Examen från högskola/universitet
- Studier vid/examen från forskarutbildning

Fråga 60 Vilken inriktning har din utbildning i huvudsak?

- Ekonomi/handel/administration
- Estetisk/design/hantverk/konst
- Hotell/restaurang/service/skönhetsvård
- Hälso-/sjukvård/medicin
- Humaniora/kultur
- Jordbruk/skogsbruk/miljövård
- Teknik/byggteknik/industritransport
- Aman: .....
- Media/journalistik/reklam
- Naturvetenskap/matematik/data
- Pedagogik
- Samhällsvetenskap/juridik
- Socialt arbete/omsorg/psykologi

Fråga 61 Vilken är den ungefärliga sammanlagda årsinkomsten i kronor för samtliga personer i ditt hushåll före skatt (pension, studiemedel etc. ska räknas in)?

- 100 000 eller mindre
- 101 000 – 200 000
- 201 000 – 300 000
- 301 000 – 400 000
- 401 000 – 500 000
- 501 000 – 600 000
- 601 000 – 700 000
- 701 000 – 800 000
- 801 000 – 900 000
- 901 000 – 1 000 000
- 1 001 000 – 1 100 000
- Mer än 1 100 000

Fråga 62 Hur har enligt din mening nedanstående ekonomiska förhållanden förändrats under de senaste 12 månaderna?

	Förbättrats	Förblivit ungefär densamma	Forsämrats
Din egen ekonomiska situation	☐	☐	☐
Ekonomi i din kommun	☐	☐	☐
Den svenska ekonomin	☐	☐	☐
Hur tror du att ekonomin kommer att förändras under de kommande 12 månaderna?			
Din egen ekonomiska situation	☐	☐	☐
Ekonomi i din kommun	☐	☐	☐
Den svenska ekonomin	☐	☐	☐

Du kan läsa mer om SOM-institutets verksamhet på vår hemsida:

www.som.gu.se

Vill du kontakta oss är du välkommen att göra det på:
Telefon: 031 - 786 33 00 E-post: info@som.gu.se

Kontakta oss gärna

Har du frågor eller funderingar kring enkätens innehåll?

Välkommen att höra av dig till *Frida Vernersdotter* på tfn: 031-786 49 96 eller e-post: frida.vernersdotter@som.gu.se. Föredrar du att skicka ett brev kan du även nå oss på adressen nedan.

Har du frågor som rör din medverkan i undersökningen?

Deltagande i vetenskapliga undersökningar är alltid frivilligt. Du är välkommen att kontakta undersökningsföretaget *Kinnmark Information AB* som ansvarar för vårt utskick av enkäterna. Tfn: 020-28 28 30 (kostar endast uppkopplingsavgiften).

Vill du läsa dig till mer information?

Välkommen att besöka vår hemsida, www.som.gu.se. Under FAQ hittar du svar på många av de vanligaste frågorna om enkäten och ditt deltagande.

SOM-institutet arbetar i enlighet med Vetenskapsrådets forskningsetiska principer (www.vr.se). SOM-undersökningen 2015 är godkänd av den regionala etikprövningsnämnden i Göteborg. Under fältarbetet ansvarar Göteborgs universitet för att dina svar hanteras enligt personuppgiftslagen (1998:204) och behandlas så att inte obehöriga kan ta del av dem. Dina adressuppgifter har hämtats från registret över totalbefolkningen (RTB) och behövs endast så länge insamlingsarbetet fortfarande pågår. De förstörs vid fältarbetets slut. När enkätsvaren har avidentifierats upphör de att vara personuppgifter eftersom de inte längre kan spåras tillbaka till någon enskild person. Enkät svar från många personer analyseras samtidigt och resultaten presenteras i form av siffror och tabeller i vetenskapliga publikationer. För att möjliggöra granskning av resultat från SOM-institutets undersökningar deponeras alla data vid Svensk Nationell Datatjänst (www.snd.gu.se) där de görs allmänt tillgängliga för forskning och undervisning vid universitet och högskolor, även efter de 10 år som lagen kräver.

SOM-institutet

Seminariegatan 1B | Box 710, 405 30 Göteborg | Telefon: 031-786 33 00
E-post: info@som.gu.se | Hemsida: www.som.gu.se

Denna streckkod är endast till för att inkomna svar ska kunna prickas av vid datorns optiska läsning. Då slipper du få påminnelse i onödan.

Yttrandefrihet utgör ett fundament i ett demokratiskt samhälle där medierna fungerar som förvaltare av yttrandefriheten. Yttrandefrihet både möjliggörs och begränsas av i samhället rådande värden och normer. Genom digitaliseringen har offentligheten demokratiserats, men med den nya tekniken följer också problem rörande yttrandefrihetens gränser. Särskilt svår är balansen mellan yttrandefrihet och integritet.

Föreliggande studie visar hur medborgarna uppfattar yttrandefrihetens gränser och inom vilka områden begränsningar ses som möjliga. Medborgarnas hållning till möjliga inskränkningar i yttrandefriheten kan tolkas som ett utslag av kritik mot mediernas sätt att fungera.

United Nations
Educational, Scientific and
Cultural Organization

UNESCO Chair on Freedom of Expression,
Media Development and Global Policy
Sweden

SOM-INSTITUTET
SAMHÄLLE OPINION MEDIER

NORDICOM
Nordiskt Informationscenter för Medie- och Kommunikationsforskning

**JMG – INSTITUTIONEN FÖR JOURNALISTIK,
MEDIER OCH KOMMUNIKATION**

9 789187 957819
ISBN 978-91-87967-81-9